

In het begin...

Het werd alsmat drukker, men kreeg het benauwd, er werden zelfs mensen de zee in gedouwd.

– Koos Meinderts & Harrie Jekkers, *Ballade van de Dood*

** Die moderne mens heet homo sapiens. Zijn voorouders gaan veel verder terug, wel een paar miljoen jaar, maar die zagen er nog niet uit als wij. Ze liepen nog niet rechtop en ook hun hersens waren een stuk kleiner. Wel gingen ze al op jacht. Die vroege jagers zijn waarschijnlijk de reden dat wilde dieren nog altijd vluchten als ze mensen zien.*

... was Afrika nog geen Afrika. Het zat vast aan Zuid-Amerika en Australië en nog een paar eilanden. Als een soort supercontinent bungelde het onder aan de wereld. Zo'n beetje waar nu Antarctica ligt, alleen was het er minder koud.

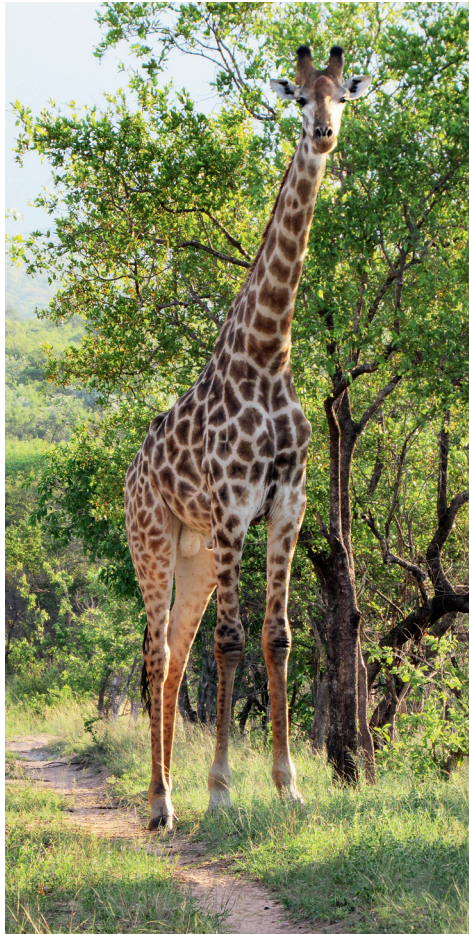
Na een tijdje brak er een Afrikavormig stuk land af dat naar het noorden begon te bewegen. Tot het ergens boven de evenaar op een ander supercontinent botste: Europa vastgeklonterd aan Azië. Daar kwam het tot stilstand. Afrika heette nog steeds geen Afrika, al leek het er een stuk meer op. Er was alleen niemand om het zo te noemen. Jij, je broertje, de juf, de opa van je oma – niemand bestond nog. Er waren alleen dieren.

Toen tweehonderdduizend jaar geleden de eerste moderne mens* in Afrika werd geboren, liepen er al heel lang dieren rond. Miljoenen jaren hadden ze het continent voor zichzelf. Ze klauterden over rotsen en trippelden door woestijnen. Ze slingerden door uitgestrekte wouden en stampden door het open veld.

Het waren niet altijd dezelfde dieren. Soms stierf er een soort uit of kwam er een nieuwe bij. Daar hadden ze niemand voor nodig, dat regelde de natuur zelf. Wie al die tijd bleven waren de olifanten en de klipdassen. De apen, vleermuizen en aardvarkens. En de olifantsspitsmuizen, die bleven ook.

Op een zeker moment in die gigantische geschiedenis ontstonden er landbruggen tussen Afrika en Europa. Vanaf toen konden de dieren oversteken. Apen en olifanten trokken weg en verspreidden zich over de wereld, maar niet allemaal. Sommige bleven. Hoefdieren, roofdieren en knaagdieren kwamen juist naar Afrika toe. Ze werden de voor-, voor-, vóórouders van de zebra's en giraffen, de leeuwen, cheeta's en luipaarden. Dieren die al zo lang in Afrika zijn dat het lijkt of ze er altijd zijn geweest. Toch stammen ze oorspronkelijk uit Europa, net als de knaagdieren. De klipdas, dat wollige beestje dat eruitziet als een grote cavia maar dat zijn wortels wél in Afrika heeft, is dan ook niet aan ze verwant. Zijn meest naaste familielid komt van zijn eigen continent en is – echt waar – de olifant.

Vergeet nu Afrika. Vergeet het hele werelddeel, behalve het onderste puntje. Daar ligt Zuid-Afrika. Het is zo groot dat er twee minilandjes in passen. Het ene wordt aan alle kanten door Zuid-Afrika omsloten en heet Lesotho. Het andere grenst met een klein randje aan Mozambique, dat is Swaziland. Je mag ze meteen weer vergeten, want dit boek gaat alleen over Zuid-Afrika. Om je een idee te geven van dat enorme land, doen we een turbolesje aardrijkskunde en geschiedenis. Saai? Sorry. De echte verhalen komen zo, beloofd.

Zuid-Afrika wordt aan drie kanten omspoeld door oceanen. Links de Atlantische, rechts de Indische. Aan de onderkant ontmoeten ze elkaar bij Cape Agulhas. Er zijn bergen en rivieren, bossen en woestijnen en overal leven wilde dieren. Geen plek op aarde waar je zo veel verschillende grote zoogdieren vindt als Afrika. En niet alleen zoogdieren. Ook vogels en reptielen, amfibieën, vissen en insecten. Oké, in Zuid-Amerika en Centraal-Afrika komen méér soorten voor. Maar die zijn lang niet zo goed zichtbaar als in het zuiden van Afrika. Het beste zijn ze te zien op de savanne, het landschap waar het bos overgaat in het open veld.

Omdat Zuid-Afrika op het zuidelijk halfrond ligt, is het daar zomer als het bij ons winter is en andersom. Die zomers zijn warmer dan de onze, de winters minder koud. De oudste menselijke bewoners van Zuid-Afrika waren de

De klipdas en de olifant:
zelfde voorouders, zelfde
teennagels

Khoisan. Eigenlijk waren het twee volken: de Khoikhoi en de San. Die eerste mensen zaten de dieren niet in de weg. Ze jaagden wel, maar hun wapens stelden weinig voor. En omdat ze nog niet met zoveel waren, was er ruimte voor iedereen.

Na een tijdje kwamen meer mensen naar het zuidelijkste puntje van Afrika. Toen werd het al drukker in Zuid-Afrika. Afrikaanse volken als de Zulu's, de Swazi's en de Xhosa's trokken naar het zuiden op zoek naar ruimte voor hun vee. Hun wapens waren beter dan die van de Khoisan. Zulu-koningen organiseerden jachten waarbij duizenden dieren werden gedood. Een enkel dier dreigde uit te sterven, maar dat gebeurde pas echt toen de Europeanen kwamen.

Eerst de Portugezen, maar die bleven niet.

Toen de Nederlanders en een handjevol Duitsers. Die bleven wél. Net als de Fransen en de Engelsen later. Sommige van die Europeanen waren op doorreis naar Azië en vestigden in Zuid-Afrika een verversingspost. Anderen waren op de vlucht vanwege hun geloof of gewoon op zoek naar rijkdom en geluk.

Mensen kunnen veel.

Ze kunnen met bootjes de oceaan oversteken.

Ze kunnen in een onbekend land een nieuw leven beginnen.

De blauwbok en
de quagga

Ze kunnen Afrika Afrika noemen.

Ze kunnen vlaggetjes in de grond planten en zeggen: DIT IS VAN MIJ.

Met de komst van de Europeanen ontstonden problemen die nog altijd niet zijn opgelost.

‘Zuid-Afrika is van ons,’ zeiden de Europeanen, ‘want alles wat je hier ziet is door ons gebouwd.’

‘Niet waar,’ zeiden de Afrikanen, ‘Zuid-Afrika is van ons, want wij waren hier eerst.’

Daarover gaat dit boek niet. Het gaat over de dieren. Voor hen begonnen de problemen trouwens ook pas goed met de komst van de Europeanen. Die jaagden niet alleen om hun maag te vullen, maar ook voor de lol.

Minpunt voor de dieren: de Europeanen hadden geweren.

De laatste blauwbok stierf in 1800 door een kogel uit een Europees geweer. De laatste quagga, een soort zebra, in 1878.

Daarnaast hadden de Europeanen ruimte nodig voor hun vee en voor landbouwgrond, veel meer dan de Afrikaanse volken.

Minpunt voor de dieren: die ruimte zochten ze waar zij leefden.

Bossen en savanne moesten plaatsmaken voor weides en nederzettingen.

Opnieuw stonden de dieren tegenover de loop van een geweer.

De Europeanen kregen kinderen die ook weer kinderen kregen. Bij de Afrikaanse volken ging het net zo.

En toen?

Toen liep de situatie een beetje uit de hand. Er kwamen steeds meer

mensen die steeds meer ruimte nodig hadden. Het werd dringen in Zuid-Afrika.

Minpunt voor de dieren: ze konden wel terugdringen, maar winnen deden ze niet.

Geen enkele diersoort is zo goed in ruimte voor zichzelf opeisen als de mens. Sinds het aantal mensen op aarde zo hard groeit, worden steeds meer diersoorten met uitsterven bedreigd. Het gaat honderden keren sneller dan toen de natuur haar eigen gang nog ging.

In Zuid-Afrika zorgt het gevecht om ruimte voor botsingen tussen mensen en wilde dieren. Dit boek gaat over dat gebots. Over dieren die door mensen in de problemen zijn gekomen, maar ook over de mensen die proberen daar wat aan te doen. Die mensen zorgen in wildparken en speciale opvangcentra voor bedreigde en gewonde dieren en voor jonkies die geen moeder meer hebben. Het maakt hun niet uit welke soort. Ze geven net zo veel om de grote als om de kleine. Zelfs om de olifantsspitsmuis.

Een paar dingen nog:

Die Nederlanders die in de zeventiende eeuw naar Zuid-Afrika kwamen noemden zich Afrikaners. Hun taal, het Afrikaans, lijkt een beetje op Nederlands. Het is een van de elf officiële talen van Zuid-Afrika, naast Engels, Zulu, Xhosa en nog zeven andere. Af en toe kom je in dit boek woorden uit zo'n andere taal tegen. Die woorden staan schuin gedrukt. De betekenis vind je in de woordenlijst achterin.

Ieder hoofdstuk begint met een landkaart. Daarop zie je de wildparken en opvangplekken waar mensen voor dieren zorgen. Daardoor is dit boek ook een beetje een reisboek. Ieder hoofdstuk eindigt met een safaritip. Daardoor is het ook een beetje een safarigids.

Het laatste hoofdstuk begint als een sprookje. Toch is dit boek geen sprookjesboek. Alles wat je leest is echt gebeurd.

Is er verder nog iets wat je moet weten?

Misschien dit: als de mens jouw favoriete diersoort is, is dit geen boek voor jou.

OF GING HET ZO?

Afrikaanse volken hebben hun eigen verhalen over het ontstaan van Afrika. Zo vertellen de Swazi's elkaar dat de dieren in vrede naast elkaar leefden tot de mens kwam. Mensen waren de eerste jagers. Zij doodden dieren voor hun vlees. Pas toen de mens ging jagen, deden de dieren hem na. Leeuwen, luipaarden, krokodillen en roofvogels begonnen hun vroegere vrienden op te eten. Met de komst van de mens op aarde, zeggen de Swazi's, werd de angst geboren.